

ГОЛОВАЧ О. А.

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Науково-дослідний інститут
публічного права)
ORCID ID: 0009-0007-8462-3561X

УДК 342.951:334.012

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.54>**ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ**

Підприємницька діяльність як і будь-яка діяльність людини в соціальній правовій державі повинна ґрунтуватись на чіткому та неухильному дотриманні вимог чинного законодавства, розроблених з дотриманням принципу верховенства права та балансу між публічними та приватними інтересами учасників правовідносин. Однак законами України не можуть бути врегульовані всі аспекти підприємницької діяльності, адже закони відрізняються від інших нормативно-правових актів особливим порядком прийняття та внесення змін до них, повинні бути максимально стабільними та лаконічними з метою забезпечення дотримання принципу правової визначеності. Із огляду на це, на окрему увагу заслуговує аналіз судової практики, в якій відображаються актуальні проблемні питання адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності, що і є метою нашого дослідження. Доведено, що правові позиції (висновки) Верховного Суду, а також рішення Європейського Суду з прав людини є важливим доповненням до адміністративно-правових засад підприємницької діяльності, адже у вказаних рішеннях судів, які по суті є судовими прецедентами, вирішуються правові колізії, заповнюються правові прогалини, а також розтлумачуються фундаментальні принципи права, дотримання яких є гарантією належного та ефективного правового захисту інтересів суб'єктів підприємницької діяльності у їх взаємовідносинах із органами публічної адміністрації. Встановлено, що аналіз національного законодавства та судової практики у сфері адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні дозволяє виявити наявні правові прогалини та колізії в правовому регулюванні підприємницької діяльності, що в свою чергу дозволяє сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного національного законодавства.

***Ключові слова:** адміністративно-правове регулювання, підприємницька діяльність, судова практика, висновки Верховного Суду, рішення Європейського Суду з прав людини.*

Holovach O. A. Peculiarities of administrative law regulation of entrepreneurial activity: analysis of judicial practice

Entrepreneurial activity, like any human activity in a social legal state, must be based on clear and unwavering compliance with the requirements of current legislation, developed in compliance with the principle of the rule of law and the balance between public and private interests of the participants in legal relations. However, the laws of Ukraine cannot regulate all aspects of business activity, because laws differ from other normative legal acts in a special order of adoption and amendments to them, they must be as stable and concise as possible in order to ensure compliance with the principle of legal certainty. In view of this, the analysis of judicial practice,

which reflects the current problematic issues of administrative and legal regulation of entrepreneurial activity, which is the purpose of our research, deserves special attention. It has been proven that the legal positions (conclusions) of the Supreme Court, as well as the decisions of the European Court of Human Rights are an important addition to the administrative and legal foundations of entrepreneurial activity, because in the specified decisions of the courts, which are essentially judicial precedents, legal conflicts are resolved, legal gaps are filled, and the fundamental principles of law are explained, the observance of which is a guarantee of proper and effective legal protection of the interests of business entities in their relations with public administration bodies. It has been established that the analysis of national legislation and judicial practice in the field of administrative and legal regulation of business activity in Ukraine allows to identify existing legal gaps and conflicts in the legal regulation of business activity, which in turn allows to formulate proposals for improving the current national legislation.

Key words: *administrative and legal regulation, entrepreneurial activity, judicial practice, conclusions of the Supreme Court, decisions of the European Court of Human Rights.*

Вступ. У будь-якому демократичному цивілізованому суспільстві підприємницька діяльність посідає одне із основних місць в економічній основі (фундаменті) громадянського суспільства. Адже саме підприємці створюють левову частину валового внутрішнього продукту, наповнюють дохідну частину бюджету сплаченими податками та зборами, створюють нові робочі місця та виходять на міжнародних ринок з національним продуктом, забезпечуючи розвиток національної економіки та України як держави в цілому. Водночас підприємницька діяльність як і будь-яка діяльність людини в соціальній правовій державі повинна ґрунтуватись на чіткому та неухильному дотриманні вимог чинного законодавства, розроблених з дотриманням принципу верховенства права та балансу між публічними та приватними інтересами учасників правовідносин. Однак законами України не можуть бути врегульовані всі аспекти підприємницької діяльності, адже закони відрізняються від інших нормативно-правових актів особливим порядком прийняття та внесення змін до них, повинні бути максимально стабільними та лаконічними з метою забезпечення дотримання принципу правової визначеності.

Із огляду на це, на окрему увагу заслуговує аналіз судової практики, в якій відображаються актуальні проблемні питання адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності, що і є метою нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Адміністративно-правові засади здійснення підприємницької діяльності досліджували такі відомі вчені, як: О. Болгар, А. Боровик, А. Головач, О. Дубинський, Л. Дудник, О. Клим, Х. Кульгавець, А. Ластовецький, Ю. Сагайдак, В. Селіванов, Л. Хомко, К. Чаплигін, А. Чорна, О. Юшкевич.

Втім, питанню аналізу судової практики, в якій відображаються актуальні проблемні питання адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності приділялося мало уваги, що й обумовило актуальність цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Для прикладу наведемо декілька правових позицій (висновків) вищої судової інстанції України.

Так, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 07 липня 2022 року у справі №160/3364/19 Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку ВСУ щодо несумісності статусу фіктивного підприємства з легальною підприємницькою діяльністю, визначивши, що суб'єкт господарювання з ознаками фіктивності є правосуб'єктом, незважаючи на дефекти при його створенні або мету діяльності [1].

Вирок щодо посадової особи контрагента за статтею 205 КК України (фіктивне підприємство), а також ухвала про звільнення особи від кримінальної відповідальності за

цією статтею у зв'язку із закінченням строків давності не можуть створювати преюдицію для адміністративного суду в податковому спорі при встановленні реальності господарських операцій платника податків із таким контрагентом, якщо тільки суд кримінальної юрисдикції не встановив конкретні обставини щодо дій чи бездіяльності платника податків. Такі вирок або ухвала суду за результатами розгляду кримінального провадження мають оцінюватися адміністративним судом разом із наданими первинними документами й обставинами щодо наявності первинних документів, правильності їх оформлення, можливості виконання (здійснення) спірних господарських операцій, їхнього зв'язку з господарською діяльністю платника податків та можливого використання придбаного товару (робіт, послуг) у подальшій діяльності [1].

Таким чином, Верховним Судом встановлено, що суб'єкт підприємницької діяльності не може нести відповідальності за дії своїх контрагентів, що відповідає загальному принципу презумпції невинуватості, який має діяти не тільки в рамках кримінального права.

Показовою для визначення актуальних проблемних питань адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні є також постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 1 грудня 2021 року у справі №140/11033/20.

Так, 01 грудня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Волинській області на ухвалу Волинського окружного адміністративного суду від 29 липня 2020 року на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 28 жовтня 2020 року у справі №140/11033/20 за позовом ТОВ «Волиньтабак» до ГУ Державної податкової служби у Волинській області про визнання протиправним і скасування рішення про відповідність/невідповідність платника критеріям ризиковості та внесення до журналу ризикових платників, зобов'язання виключити платника з переліку платників податків, які відповідають критеріям ризиковості [1].

Судами встановлено, що позивача було включено до переліку ризикових платників податків, що призвело до зупинення реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних та неможливості подальшої їх реєстрації, погіршення ділової репутації, можливого розірвання відносин з контрагентами та потенційного банкруства. Платник подав до суду заяву про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову, у якій він просив забезпечити позов шляхом зупинення дії рішення контролюючого органу про відповідність/невідповідність платника критеріям ризиковості та внесення до журналу ризикових платників [1].

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що забезпечення позову на час судового розгляду справи надасть позивачу можливість провадити господарську діяльність та реєструвати податкові накладні до остаточного вирішення цього спору. Натомість Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення й ухваливши нове, яким відмовив у задоволенні заяви про забезпечення позову [1].

В обґрунтування свого рішення Верховним Судом було зазначено, що положення Податкового кодексу України та Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затвердженого постановою КМУ від 11 грудня 2019 року № 1165, вказують на відсутність законодавчих підстав уважати, що зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування унеможливає подальшу реєстрацію цих документів податкової звітності.

Верховним Судом також було зазначено, що вирішуючи питання про вжиття заходів забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення контролюючого органу про відповідність або невідповідність платника критеріям ризиковості та внесення до журналу ризикових платників, суд в ухвалі про забезпечення позову має не лише навести мотиви, з яких дійшов висновку, що невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оскаржуваних прав або інтересів позивача, але й указати, в чому будуть полягати дії, спрямовані на відновлення прав позивача, оцінити складність вчинення цих дій, встановити, що витрати, пов'язані з відновленням прав, будуть значними [1].

Верховним Судом також було зазначено, що віднесення платників до категорії ризикових є формою податкового контролю, спрямованого, зокрема, на забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання щодо правильності відображення результатів господарської діяльності з метою оподаткування. Вжиття заходів забезпечення позову у запропонований позивачем спосіб фактично би вирішило спір по суті, що суперечить меті застосування статті 150 Кодексу адміністративного судочинства України [1].

Також показовою є постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 27 квітня 2022 року у справі № 200/5932/19-а, в якій Верховний Суд зазначив, що при вирішенні податкових спорів, суд виходить із презумпції добросовісності платника, яка резюмує економічну виправданість дій платника, що мають своїм наслідком отримання податкової вигоди, та достовірність відомостей у бухгалтерській та податковій звітності платника.

Подання платником податку до контролюючого органу усіх належним чином оформлених первинних документів, передбачених податковим законодавством, з метою отримання податкової вигоди є підставою для її отримання, якщо податковий орган не доведе неправдивість, недостовірність або суперечливість відомостей, що містяться у таких документах [1].

Судді Верховного Суду зазначили, що недобросовісність платника має бути встановлена безумовними та однозначно розтлумаченими доказами, водночас такі докази податковим органом в акті перевірки не наведено та реальність виконання господарських операцій не спростовано, які не зазначено жодних належних доказів на підтвердження того, що визначені умовами договорів не виконано.

При цьому, чинне законодавство не ставить умову виникнення податкових зобов'язань платника у залежність від стану податкового обліку його контрагентів, наявності чи відсутності основних фондів, працівників у штаті, подання або неподання податкової звітності [1].

Таким чином, Верховним Судом вчергове було підтверджено неприпустимість покладання на суб'єкта підприємницької діяльності відповідальності за дії його контрагентів.

Верховний Суд зазначив, що позивач не може нести відповідальність за невиконання його контрагентами своїх зобов'язань, адже, поняття «добросовісний платник», яке вживається у сфері податкових правовідносин, не передбачає виникнення у платника додаткового обов'язку з контролю за дотриманням його постачальниками правил оподаткування, а саме: платник ненаділений повноваженнями податкового контролю для виконання функцій, покладених на податкові органи, а тому не може володіти інформацією відносно виконання контрагентом податкових зобов'язань. А відтак, за умови не встановлення податковим органом наявності замкнутої схеми руху коштів, яка б могла свідчити про узгодженість дій позивача та його постачальників для одержання товариством незаконної податкової вигоди, останнє не може зазнавати негативних наслідків внаслідок діянь інших осіб, що перебувають поза межами його впливу. Такий підхід узгоджується з судовою практикою Європейського Суду з прав людини.

Так, Європейський Суд з прав людини у своєму рішенні по справі «БУЛВЕСАД» проти Болгарії» (заява № 3991/03) зазначив, що платник податку не повинен нести наслідків невиконання постачальником його зобов'язань зі сплати податку і в результаті сплачувати ПДВ другий раз, а також сплачувати пеню. На думку Суду, такі вимоги стали надмірним тягарем для платника податку, що порушило справедливий баланс, який повинен підтримуватися між вимогами суспільного інтересу та вимогами захисту права власності [1].

Показовим є також рішення у справі «Інтерсплав проти України» (заява № 803/02), в якому Європейський Суд з прав людини зазначив, що у разі наявності у державних органів інформації про зловживання в системі оподаткування конкретною компанією, вони повинні застосовувати відповідні заходи саме до цього суб'єкта, а не розповсюджувати негативні наслідки на інших осіб при відсутності зловживання з їх боку.

Отже, притягнення суб'єкта права до відповідальності за діяння, що було вчинено іншою особою, є неможливим, за винятком встановлених ст. 228 Цивільного кодексу України та ст. ст. 207 і 208 Господарського кодексу України випадків свідомого укладення таким суб'єктом права нікчемного правочину з метою відображення певних первинних документів в податковому обліку без фактичного проведення господарських операцій [1].

Одночасно Верховний Суд зазначив, що реальність вчинюваної господарської операції – це встановлення факту зміни руху активів чи зміни стану зобов'язань платника податку внаслідок придбання ним товарів (послуг), що використовуються таким платником у своїй господарській діяльності.

Підставою для виникнення у платника права на податковий кредит з податку на додану вартість, який у подальшому приймає участь у формуванні сум бюджетного відшкодування, є факт реального здійснення операцій з придбання товарів та послуг з метою їх використання в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку, а також оформлення відповідних операцій належним чином складеними первинними документами, які містять достовірні відомості про їх обсяг та зміст [1].

Крім того, Верховним Судом було підкреслено, що вирішуючи податкові спори, суд керується презумпцією добросовісності платника, яка резюмує економічну виправданість дій платника, що мають своїм наслідком отримання податкової вигоди, та достовірність відомостей у бухгалтерській та податковій звітності платника. Подання платником до контролюючого органу усіх належним чином оформлених первинних документів, установлених податковим законодавством, з метою отримання податкової вигоди, є підставою для її отримання, якщо податковий орган не доведе неправдивість, недостовірність або суперечливість відомостей, що містяться в таких документах.

Водночас недобросовісність платника має бути встановлена безумовними та однозначно розтлумаченими доказами. Чинне законодавство не узалежнює виникнення податкових зобов'язань платника від стану податкового обліку його контрагентів, наявності чи відсутності основних фондів, працівників у штаті, подання або неподання податкової звітності [1].

Таким чином, у даній справі Верховним Судом також було підкреслено, що платник не може нести відповідальність за невиконання його контрагентами своїх зобов'язань, оскільки поняття «добросовісний платник», яке вживається у сфері податкових правовідносин, не зумовлює виникнення у платника додаткового обов'язку з контролю за дотриманням його постачальниками правил оподаткування.

Верховним Судом за результатами розгляду вказаної справи резюмовано, що платник не наділений повноваженнями податкового контролю для виконання функцій, покладених на податкові органи, а тому не може володіти інформацією щодо виконання контрагентом податкових зобов'язань. За умови не встановлення податковим органом наявності замкненої схеми руху коштів, яка б могла свідчити про узгодженість дій платника та його постачальників для одержання товариством незаконної податкової вигоди, останнє не може зазнавати негативних наслідків внаслідок діянь інших осіб, що перебувають поза межами його впливу [1].

На увагу заслуговує також постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 8 жовтня 2020 року у справі № 280/2284/20. Так, 08 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Запорізькій області на ухвалу Запорізького окружного адміністративного суду від 09 квітня 2020 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 24 червня 2020 року у справі №280/2284/20 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Комінко» до Головного управління Державної податкової служби у Запорізькій області, про визнання протиправним та скасування рішення про включення позивача до переліку ризикових платників, зобов'язання відповідача виключити платника з переліку ризикових платників податків шляхом прийняття відповідного рішення [1].

Згідно із матеріалами вказаної справи, контролюючий орган провів перевірку суб'єкта господарювання на відповідність критеріям ризиковості платника податків, унаслідок якої було прийнято рішення, згідно з яким позивач отримав статус ризикового платника.

Суб'єкт господарювання (позивач) звернувся до суду із заявою про вжиття заходів забезпечення позову, у якій він просив забезпечити позов шляхом зупинення дії рішення контролюючого органу про включення позивача до переліку ризикових платників, до набрання законної сили судовим рішенням у справі. Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач (платник) зазначив, що після прийняття такого рішення кожна податкова накладна/розрахунок

коригування, направлені на реєстрацію, будуть зупинені, а покущі не зможуть своєчасно сформувати податковий кредит та відмовляться від подальшої співпраці з платником [1].

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що оскаржуване рішення про зарахування позивача до переліку ризикових платників податків ускладнить ведення господарської діяльності підприємством позивача, що призведе до понесення ним та його контрагентами збитків. Так, Запорізький окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, задовольнив заяву про забезпечення позову. Натомість Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення судів попередніх інстанцій скасував та ухвалив нове рішення, яким у задоволенні заяви про забезпечення позову відмовив [1].

В обґрунтування свого рішення Верховним Судом було зазначено, щоза платником податків залишається право належними документами довести реальність здійснення фінансово-господарських операцій у межах своєї господарської діяльності, а в разі повноти документів щодо цих операцій – подальшого прийняття позитивного рішення про реєстрацію податкових накладних/розрахунків коригування. Та обставина, що надання додаткових документів та пояснень у кожному конкретному випадку вимагає значного часу та зусиль, не може сприйматися як визначена законом підстава для забезпечення позову.

Верховним Судом було зазначено, що не доведення необхідності вжиття застосованих судами заходів забезпечення позову, з урахуванням положень частини другої ст.150 КАС України, зумовлює те, що застосовані заходи суперечать приписам частини другої ст.151 цього Кодексу [1].

Не менш важливою для розуміння актуальних проблем адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності є постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 3 грудня 2020 року у справі №140/8457/20. Так, 03 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Волинській області на ухвалу Волинського окружного адміністративного суду від 17 червня 2020 року про забезпечення позову та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 16 вересня 2020 року у справі № 140/8457/20 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Бетта Грант» до Головного управління Державної податкової служби у Волинській області про визнання протиправним і скасування рішення контролюючого органу в частині відповідності позивача п. 8 Критеріїв ризиковості платника податку на додану вартість та внесення до журналу ризикових платників, зобов'язання виключити позивача з переліку ризикових платників податку на додану вартість.

Порядок зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 117, втратив чинність станом на дату винесення рішення контролюючого органу про відповідність позивача п. 8 Критеріїв ризиковості платника податку на додану вартість. Обґрунтовуючи заяву про забезпечення позову, платник зазначив, що включення його до переліку ризикових платників блокує господарську діяльність підприємства, яке внаслідок існування таких обставин позбавлене можливості зареєструвати податкові накладні, у зв'язку з чим контрагенти не купують товар, позивач не отримує прибуток і не вжиття заходів забезпечення позову може спричинити припинення діяльності платника [1].

Суди попередніх інстанцій, мотивуючи свої рішення про наявність підстав для забезпечення позову, застосували норми матеріального права, що регулюють питання зарахування платників податків до категорії ризикових, посилаючись на приписи Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 117. Враховуючи викладене, Волинський окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, задовольнив заяву про забезпечення позову.

Натомість Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та відмовивши в задоволенні заяви про забезпечення позову.

В обґрунтування свого рішення Верховним Судом було зазначено, щоперевірка контролюючим органом на відповідність критеріям ризиковості платника податків здійснюється

під час реєстрації кожної податкової накладної/розрахунку коригування, незалежної від факту належності платника податків до переліку ризикових, і є передбаченим законом заходом контролю [1].

Верховним Судом за результатами розгляду вказаної справи було резюмовано, що зупинення рішення про відповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості та внесення до журналу ризикових платників фактично вирішує спір по суті, що суперечить меті застосування заходів забезпечення позову. Зокрема, посилання в рішеннях судів попередніх інстанцій на аргументовані висновки про наявність підстав для забезпечення позову, беручи до уваги обставини визнання нечинними окремих пунктів Порядку № 117, свідчить про вирішення судами на стадії розгляду клопотання про забезпечення позову питання обґрунтованості заявлених позовних вимог, яке може бути предметом дослідження судом лише під час розгляду спору по суті [1].

Окреме значення для удосконалення адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні має практика Європейського суду з прав людини. Це, наприклад, Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Котій проти України» (Koti v. Ukraine) від 5 березня 2015 року, заява № 28718/09, в якому Європейський суд з прав людини зазначив, що для того, щоб національне законодавство відповідало вимогам Конвенції, воно має гарантувати засіб правового захисту від свавільного втручання органів державної влади у права, гарантовані Конвенцією. У питаннях, які стосуються основоположних прав, надання правової discreції органам виконавчої влади у вигляді необмежених повноважень було б несумісним з принципом верховенства права – одним з основних принципів демократичного суспільства, гарантованих Конвенцією. Відповідно законодавство має достатньо чітко визначати межі такої discreції, наданої компетентним органам влади, та порядок її реалізації (див. рішення у справі «Гілланга Квінтон проти Сполученого Королівства» (Gillan and Quinton v. The United Kingdom), заява № 4158/05, п. 77, ECHR 2010 (витяги), з подальшими посиланнями) [2].

Існування конкретних процесуальних гарантій є у цьому контексті необхідним. Те, які саме гарантії вимагатимуться, принаймні певною мірою залежатиме від характеру та масштабів зазначеного втручання (див. рішення у справі «P.G та J.H. проти Сполученого Королівства» (P.G. and J.H. v. The United Kingdom), заява № 44787/98, п. 46, ECHR 2001-IX). У різних контекстах статті 8 Конвенції Суд наголошував на тому, що питання про застосування превентивних заходів, які впливають на права людини, має вирішуватись в межах певного змагального процесу перед незалежним органом, що може своєчасно розглянути підстави для прийняття рішення та відповідні докази (див. рішення у справах «Аль-Нашіф проти Болгарії» (Al-Nashif v. Bulgaria), заява № 50963/99, п. 123, від 20 червня 2002 року; «Х. проти Фінляндії» (X v. Finland), заява № 34806/04, пп. 220-222, ECHR 2012 (витяги), та «Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine), заява № 21722/11, п. 184, ECHR 2013) [2].

Висновок. Таким чином, правові позиції (висновки) Верховного Суду, а також рішення Європейського Суду з прав людини є важливим доповненням до адміністративно-правових засад підприємницької діяльності, адже у вказаних рішеннях судів, які по суті є судовими прецедентами, вирішуються правові колізії, заповнюються правові прогалини, а також розтлумачуються фундаментальні принципи права, дотримання яких є гарантією належного та ефективного правового захисту інтересів суб'єктів підприємницької діяльності у їх взаємодіях із органами публічної адміністрації.

Список використаних джерел:

1. Аналіз судової практики. Огляди судової практики касаційних судів. *Верховний Суд*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokaznikidiyalnosti/analiz/>
2. . Справа «Котій проти України» (Заява № 28718/09) : рішення Європейського суду з прав людини від 05 берез. 2015 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a82#Text

